

ประชาธิปไตยในสังคมทหาร

เมื่อกล่าวถึงระบอบการเมืองการปกครองที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ มีด้วยกัน ๒ รูปแบบ ใหญ่ ๆ ได้แก่ ๑. การปกครองในระบอบเผด็จการ หมายถึง ระบบการเมืองการปกครองที่ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองหรือรัฐบาลมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล ประชาชนไม่มีสิทธิเข้าไปมีส่วนในการปกครอง เป็นแต่เพียงต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด เช่น ระบอบเผด็จการทหาร ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์ และระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์ เป็นต้น ๒. การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่เคารพต่อความมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ซึ่งแนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยนี้ได้ส่งผลถึงทุกกลุ่มคนและทุกอาชีพในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และเรื่องอื่นๆ ไม่เว้นแม้แต่ในสังคมทหาร

ในสังคมทหารวัฒนธรรมองค์กรมีความแตกต่างจากสังคมภายนอก มีระบบการปกครองในรูปแบบการบังคับบัญชาออกคำสั่ง มีลำดับชั้นยศในการปกครอง ซึ่งแยกเป็นชั้นยศสัญญาบัตร ชั้นยศประทวน ตลอดถึงพลทหาร ผู้บังคับบัญชามีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะปกครองบังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชา ถึงกระนั้นก็ดีการปกครองบังคับบัญชาที่ดีนั้นผู้บังคับบัญชาจะต้องคำนึงถึงหลักประชาธิปไตยในการปกครอง หลักธรรมาภิบาล หลักทศพิธราชธรรม ประกอบกับข้อบังคับทหารและวินัยทหาร เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างสำเร็จลุล่วงและทหารทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

หลักประชาธิปไตย

เป็นหลักพื้นฐานในการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ประการ ดังต่อไปนี้^๑

๑. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน ในหลักการข้อนี้จะเป็นเรื่องของ การให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยที่จะต้องเป็นของประชาชน เพื่อให้การปกครองเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนมีอำนาจในการเลือกผู้แทนที่จะเข้าไปปกครอง และรวมไปถึงอำนาจในการถอดถอนผู้แทนที่ตนเองเลือกเข้าไปอีกด้วย

๒. หลักเสรีภาพ ในหลักการข้อนี้จะเป็นการให้ความสำคัญกับเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้จะต้องมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความเสมอภาคของประชาชน

๓. หลักความเสมอภาค หลักการในข้อนี้ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะเกิดมาด้วยความแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างเหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่างทางกายภาพ สำหรับความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทาง โอกาส ซึ่งหมายถึงประชาชนจะมีโอกาสที่เท่ากันในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

๔. หลักกฎหมาย หลักการในข้อนี้จะให้ความสำคัญกับการบัญญัติกฎหมายที่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน โดยมีความชอบธรรม บังคับใช้กับประชาชนอย่างยุติธรรมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่เลือก ปฏิบัติว่าจะใช้กับบุคคลใด

^๑หลักอำนาจอธิปไตย(ออนไลน์). สืบค้นจาก : <https://www.facebook.com/hi.thaksin/posts/๖๑๐๔๑๖๓๙๕๖๖๓๘๙๕> [๑๐เมษายน ๒๕๖๐]

๕. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rules): ปัจจุบันประชากรของรัฐแต่ละรัฐนั้นมีจำนวนมาก ซึ่งคงเป็นการยากที่จะให้ทุกคนในรัฐมีความคิดเห็นเหมือนกัน ดังนั้นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยหลักการเสียงข้างมาก เพราะเสียงเอกฉันท์คงจะเป็นไปได้ยาก ส่วนการใช้เสียงข้างมากแค่นั้นเป็นเกณฑ์นั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหา ถ้าสำคัญมากคงต้องใช้เสียงข้างมากที่มากกว่าครึ่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามหลักการเสียงข้างมากนั้นก็ไม้อาจจะละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) ได้ ทั้งนี้จะต้องมีหลักประกันที่ให้ความคุ้มครองกับเสียงข้างน้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เสียงส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงเสียงส่วนน้อย

หลักการธรรมาภิบาล

หลักการธรรมาภิบาลหรืออาจเรียกได้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หลักธรรมรัฐ และบรรษัทภิบาล ฯลฯ ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” ที่หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรมนั้น ไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษยชาติเป็นพันๆปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคม อย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน หลักธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๖ ประการดังนี้^๒

๑. หลักนิติธรรม คือ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิก โดยมีการยินยอมพร้อมใจและถือปฏิบัติร่วมกันอย่าง เสมอภาคและเป็นธรรม

๒. หลักคุณธรรม คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการรณรงค์เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น

๓. หลักความโปร่งใส คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยมูลข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบ หรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน และ ช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

๔. หลักความมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญ ๆ ของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ และขจัด การผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือโดยภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน

^๒ หลักธรรมาภิบาล(ออนไลน์). สืบค้นจาก : [http://www.pwo.co.th/download/doc/Principles%๒๐of%๒๐good%๒๐governance..pdf\[๑๐เมษายน ๒๕๖๐\]](http://www.pwo.co.th/download/doc/Principles%๒๐of%๒๐good%๒๐governance..pdf[๑๐เมษายน ๒๕๖๐])

๕. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร พนักงานและลูกจ้างต้องตั้งใจปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องในหน้าที่ การงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

๖. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหารต้องตระหนักว่ามีทรัพยากรค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการบริหารจัดการจำเป็นจะต้องยึดหลักความประหยัดและความคุ้มค่า ซึ่งจำเป็นจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายไปที่ผู้รับบริการ หรือ ประชาชนโดยส่วนรวม

หลักทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม คือ จริยวัตร ๑๐ ประการที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็น หลักธรรม ประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมืองให้มีความเป็นไป โดยธรรม และยังประโยชน์สุข ให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี ซึ่งความจริงแล้วไม่ได้จำเพาะเจาะจงสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ ปกครองแผ่นดินเท่านั้น บุคคลธรรมดาที่เป็นผู้บริหารระดับสูงในทุกองค์กรก็พึงใช้หลักธรรมเหล่านี้ ทศพิธราชธรรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ราชธรรม ๑๐” นี้ ปรากฏอยู่ในพระสุตร ขุททกนิกายชาดก ทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ ข้อ มีดังนี้^๓

๑. ทาน (ทาน) หมายถึง การให้ การเสียสละ นอกจากเสียสละทรัพย์สิ่งของแล้ว ยังหมายถึง การให้น้ำใจแก่ผู้อื่นด้วย
๒. ศีล (ศีล) หมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม ทั้งกาย วาจา และใจ ให้ปราศจากโทษทั้งในการ ปกครอง อันได้แก่ กฎหมายและนิติราชประเพณี และในทางศาสนา
๓. บริจาค (บริจาค) หมายถึง การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุข ส่วนรวม
๔. ความซื่อตรง (อาชชว) หมายถึง ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในความสุจริต
๕. ความอ่อนโยน (มัททว) หมายถึง การมีอัธยาศัยอ่อนโยน เคารพในเหตุผล มีสัมมา การระต่อผู้อาวุโส และอ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า
๖. ความเพียร (ตป) หมายถึง มีความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน โดย ปราศจากความเกียจคร้าน
๗. ความไม่โกรธ (อกโกธ) หมายถึง ความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่มุ่งร้ายผู้อื่น แม้จะ ลงโทษผู้ทำผิด ก็ทำตามเหตุผล
๘. ความไม่เบียดเบียน (อวิหีสา) หมายถึง การไม่เบียดเบียนหรือบีบบังคับ ไม่ก่อทุกข์หรือ เบียดเบียนผู้อื่น
๙. ความอดทน (ขันติ) หมายถึง การมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาอาการ กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย
๑๐. ความยุติธรรม (อวิโรธน) หมายถึง ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เทียงธรรมเป็นหลัก ไม่เอนเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใด ๆ

^๓ สำนักงานกิจการยุติธรรม. “ทศพิธราชธรรม”.(ออนไลน์). สืบค้นจาก : http://www.oja.go.th/preview/detail.php?news_idx=๖๕๒
[๑๐เมษายน ๒๕๖๐]

หลักวินัยทหาร

วินัยทหารเป็นหลักสำคัญที่สุดสำหรับทหาร ดังนั้นทหารทุกคนจึงต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ หากผู้ใดฝ่าฝืน ท่านให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด เช่น^๔

๑. ดื้อ ขัดขืน หลีกเลียงหรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน
๒. ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย
๓. ไม่รักษามารยาทให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมของทหาร
๔. ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่ทหาร
๕. เกียจคร้าน ละทิ้งหรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ
๖. กล่าวคำเท็จ
๗. ใช้กิริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร
๘. ไม่ตักเตือนสั่งสอนหรือลงทัณฑ์ผู้ใต้บังคับบัญชา ที่กระทำความผิดตามโทษานุโทษ
๙. เสพเครื่องของของเมาจนถึงเสียกิริยา

ประชาธิปไตยกับทหาร

ทหารนั้นมีหน้าที่ในการป้องกันประเทศ โดยการใช้อาวุธเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันประเทศ การนำหลักประชาธิปไตยมาพิจารณาการภารกิจต่างๆ ของทหารนั้น จะต้องพิจารณาความเป็นอำนาจหน้าที่ ธรรมชาติของอาชีพ ลักษณะของงาน และหน่วยงาน ประกอบกัน

หลักประชาธิปไตยอันได้แก่ หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักกฎหมาย และหลักเสียงข้างมาก ในแง่ของการปฏิบัติการกิจการป้องกันประเทศ ทหารนั้นไม่อาจนำหลักดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินภารกิจหลักของหน่วยงานได้ หากนำหลักประชาธิปไตยมาใช้โดยตรงในการสั่งการให้ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การปฏิบัติการให้นำเครื่องบินขึ้นสกัดกันเครื่องบินฐานรัฐอื่น ก็คงเป็นการที่ไม่เหมาะสมต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการรับคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่ง เพื่อทำการป้องกันประเทศ และหากทหารไม่ปฏิบัติตามคำสั่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายเป็นการกระทำผิดวินัยทหารที่มีโทษในทางกฎหมายทหารอีกด้วย หลักประชาธิปไตยจึงไม่อาจนำมาใช้โดยตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ของทหาร แต่หากจะนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานทางทหารหรือหน่วยงานทางทหาร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายด้าน โดยที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับภารกิจหลักของหน่วยงานโดยตรง หากแต่เกี่ยวข้องกันผ่านทางอ้อมต่อการปฏิบัติการกิจการต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานให้สามารถดำเนินการจนบรรลุวัตถุประสงค์ประสบความสำเร็จลุล่วงได้ตามความมุ่งหมาย

ประชาธิปไตยกับภารกิจของทหาร

การตัดสินใจของหัวหน้าภารกิจ

หลักประชาธิปไตยกับสังคมทหารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่สามารถนำมาใช้ได้นั้นประการหนึ่ง คือ การตัดสินใจในงาน ในการปฏิบัติงานของทหาร ทหารไม่เพียงแต่มีหน้าที่ในการป้องกันประเทศเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่อื่น ๆ ในการปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนงานป้องกันประเทศ

^๔ มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

ซึ่งอาจจะเป็นงานทางด้านนโยบาย งานด้านการสนับสนุนต่างๆ เช่น งานทางด้านธุรการ ด้านกำลังพล ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านการเงิน ด้านสวัสดิการต่างๆ เป็นต้น เป็นการพิจารณาวิธีการทำงาน และการพิจารณาตัดสินใจต่างๆ ที่ไม่ได้เป็นภารกิจโดยตรงที่จะส่งผลกระทบต่อการป้องกันประเทศ แต่เป็นงานสนับสนุน อันเป็นการส่งเสริมภารกิจหลักให้สำเร็จลุล่วงลงได้นั่นเอง

ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในลักษณะงานดังกล่าว อาจเลือกวิธีการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มผู้ทำงาน หรือคณะกรรมการ ร่วมกันตัดสินใจโดยการรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในงานดังกล่าวว่าส่วนใหญ่พิจารณาวิธีการใดเป็นการปฏิบัติงานที่ดีที่สุดทางเลือกใดเป็นสิ่งที่ดีที่สุด แล้วจึงยอมรับความคิดเห็นดังกล่าวมาใช้ในการปฏิบัติงานในเรื่องนั้นๆ จะเห็นได้ว่ากรณีดังกล่าวเป็นการนำหลักการแห่งประชาธิปไตยมาใช้ในองค์กรโดยการรับฟังความคิดเห็นและการใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจในงาน

การสอบถามความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน

การดำเนินงานในเรื่องใดก็ตามในสังคมทหารนั้นจะมีทั้งหัวหน้าภารกิจและผู้ปฏิบัติงานในบางลักษณะงานอาจจะต้องสอบถามความคิดเห็นในทุกๆ ด้านจากผู้ปฏิบัติงาน ผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญ ทั้งข้อมูล ขั้นตอน วิธีการปฏิบัติ และปัญหาต่างๆ ที่จะต้องหรือแก้ไขอุปสรรคของงานนั้น นอกจากนี้แล้วหัวหน้าภารกิจอาจมอบอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องที่ไม่มีความสำคัญต่อกระบวนการทำงานซึ่งจะทำให้การทำงานต่างๆ สามารถปฏิบัติได้คล่องตัวและสะดวกรวดเร็ว ส่งผลดีต่อการทำงานที่สามารถจะทำให้งานนั้นสำเร็จบรรลุเป้าหมายในการทำงานได้

ประชาธิปไตยกับการปกครองบังคับบัญชา

ประชาธิปไตยภายในองค์กร

ในการปกครองบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาในสังคมทหารมีอำนาจหน้าที่แตกต่างจากการปกครองบังคับบัญชาในอาชีพอื่นๆ เนื่องจากทหารนั้นเป็นผู้มีกำลังอำนาจในทางกฎหมายที่สามารถใช้อำนาจในการป้องกันประเทศ แต่ถึงกระนั้นก็ตีปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในการปกครองในระบบประชาธิปไตย ที่ทุกคนมีสิทธิทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค และมีสิทธิออกเสียงต่างๆ ทางการเมือง ได้รับการคุ้มครองสิทธิต่างๆ ในทางกฎหมายอีกมากมาย ซึ่งทำให้การปกครองบังคับบัญชาจำเป็นจะต้องคำนึงถึงหลักการประชาธิปไตย หลักการธรรมาภิบาล และหลักทศพิธราชธรรม ที่จะต้องใช้ควบคู่กันไม่อาจจะแยกออกจากกันได้เพื่อให้องค์กรหรือหน่วยงานสามารถดำเนินภารกิจจนไปถึงเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

รับฟังผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องต่างๆ ด้วยความเป็นธรรม

การรับฟังคำชี้แจงในการปฏิบัติงาน หรือคำชี้แจงเรื่องใดๆ ก็ตามของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาจะต้องเปิดโอกาสให้มีคำชี้แจงข้อมูลต่างๆ จากผู้ใต้บังคับหลายๆ ฝ่าย โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องที่รับฟัง เพื่อนำมาพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยไม่มีการแบ่งแยกชั้นยศ และหากคำชี้แจงดังกล่าวมีการพาดพิงหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ผู้บังคับบัญชาจะต้องเชิญผู้ที่ได้รับพาดพิงหรือมีส่วนเกี่ยวข้องมาชี้แจงในส่วนที่เกี่ยวข้องกันตนจึงจะเป็นการรับฟังได้อย่างเป็นธรรม เพื่อนำข้อเท็จจริงต่างๆ มาวิเคราะห์ สรุปผล และดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ต่อไป

มีความเป็นกลางที่รับฟังทุกฝ่าย

การรับฟังความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชานั้น ผู้บังคับบัญชาต้องมีความเป็นกลางปราศจากอคติ ในเรื่องที่พิจารณา โดยรับฟังข้อคิดเห็นต่างๆ ของทุกฝ่าย ถึงแม้ว่าจะมีความสนิทสนมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ตาม ต้องไม่มีจิตใจที่โน้มเอียง และรับฟังในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

มีเหตุผลและสามารถชี้แจงได้

เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับฟังความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวข้องกันภารกิจ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้บังคับบัญชาจะต้องพิจารณาตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยยึดถือหลักวิชาการ หลักการและกฎหมาย แนวทางในการปฏิบัติที่ผ่านมา โดยนำมาพิจารณาตัดสินหรือเลือกวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง การเลือกกระทำการสิ่งใดหรือวิธีการใดแล้วนั้น ผู้บังคับบัญชาต้องสามารถชี้แจงต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลอื่นๆ ได้ว่าเพราะเหตุใดถึงเลือกตัดสินหรือเลือกวิธีการนี้ เพื่อให้เป็นความโปร่งใสต่อการดำเนินการที่ได้กระทำลงไป

การพิจารณาบำเหน็จด้วยความเป็นธรรม

การพิจารณาบำเหน็จหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการเพิ่มขึ้นเงินเดือนประจำปีนั้น เป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชาที่จะพิจารณาให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ให้ได้รับขึ้นเงินเดือนเพิ่มพิเศษจากปกติ จะต้องพิจารณาจากผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนด้วยความเสมอภาค โดยพิจารณาจากความสามารถ ผลการปฏิบัติงานประจำปี หากมีผู้ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกัน อาจจะต้องรับฟังความคิดเห็นในระดับผู้บังคับบัญชาด้วยกัน หรือในบางสถานการณ์อาจจะต้องลงความเห็นของผู้บังคับบัญชาที่เกี่ยวข้อง จึงจะสามารถพิจารณาขึ้นเงินเดือนเพิ่มพิเศษให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาผู้ใดผู้หนึ่งได้ตามความเหมาะสม

การพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายให้สมควรต่อหน้าที่และความเป็นธรรม

การพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะพิจารณาดำหน้าที่ที่เหมาะสมกับความสามารถ หรือพิจารณาดำหน้าที่สูงขึ้นในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายจำเป็นจะต้องพิจารณาตามกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อบังคับในหน่วยทหาร แต่ถ้าหากผู้ใต้บังคับบัญชามีคุณสมบัติที่เหมาะสมมากกว่าหนึ่งคนและไม่สามารถพิจารณาจากหลักเกณฑ์ทั่วไปได้แล้วนั้น ผู้บังคับบัญชาจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบรับฟังความคิดเห็นจากผู้บังคับบัญชาในระดับเดียวกันหรืออาจจะรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาและสมาชิกของกลุ่มเพื่อให้การแต่งตั้งโยกย้ายทำได้ด้วยความเหมาะสมและถูกต้องเป็นธรรมกับทุกๆ ฝ่าย ก่อให้เกิดความชอบธรรมในกระบวนการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวได้

เรื่องอื่นๆ

ในการปกครองบังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาทางทหารนั้น ไม่ได้มีแต่เพียงการรับฟังผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องต่างๆ ด้วยความเป็นธรรม, มีความเป็นกลางที่รับฟังทุกฝ่าย, การพิจารณาบำเหน็จด้วยความเป็นธรรม และการพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายให้สมควรต่อหน้าที่และความเป็นธรรม เท่านั้น ในการปกครองบังคับบัญชาอาจมีเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานโดยตรง ที่ผู้บังคับบัญชาจะต้องพิจารณาตัดสินใจ ด้วยความเป็นกลาง รับฟังความคิดเห็นทุกฝ่าย ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเข้าร่วมตัดสินใจ รับฟังเสียงส่วนใหญ่ โดยไม่ว่าจะเรื่องใด ๆ ผู้บังคับบัญชาจะต้องยึดหลักธรรมาภิบาล และหลักทศพิธราชธรรม ในการพิจารณาตัดสินใจอันเป็นหลักการที่จะสอดคล้องกับหลักการแห่งประชาธิปไตย ก่อให้เกิดความชอบธรรมในการปกครองบังคับบัญชาในสังคมทหารที่มีความแตกต่างจากสังคมภายนอกองค์กรได้

ประชาธิปไตยภายนอกองค์กร

การปกครองบังคับบัญชา เนื่องจากทหารทุกคนนอกจากเป็นทหารอาชีพมีหน้าที่ในการป้องกันประเทศแล้วนั้น ทหารทุกคนก็ยังมีฐานะเป็นพลเมืองในสังคมเหมือนกับบุคคลทั่วไปที่มีสิทธิและหน้าที่ตามหลักประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาจึงไม่อาจที่จะเข้ามาแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิดังกล่าวได้ ซึ่งสิทธิดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

สิทธิทางการเมือง

ทหารทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง^๕ สามารถใช้สิทธิเลือกผู้แทนที่จะเข้ามาทำงานเป็นปากเสียงของตนในการบริหารประเทศตามหลักการของประชาธิปไตย รวมไปถึงการออกเสียงแสดงประชามติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีผลกระทบต่อประชาชนในประเทศว่ามีความเห็นเป็นอย่างไร สมควรดำเนินการหรือไม่ นอกจากนี้ทหารทุกคนยังมีสิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกในสภาต่างๆ ตามระบบการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยได้อีกด้วย

สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์

ทหารทุกคนมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ และได้รับแจ้งผลการพิจารณา ภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ^๖ การร้องทุกข์ดังกล่าวเป็นการใช้สิทธิเหมือนประชาชนทั่วไปที่สามารถกระทำได้ตามกฎหมาย โดยไม่จำกัดแต่เฉพาะหน่วยงานอื่นเท่านั้น แต่ยังคงหมายความรวมถึงหน่วยงานทางทหารซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงานในสังกัดด้วยก็ตาม

สิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ เนื่องจากการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

นอกจากการร้องทุกข์ทหารก็ยังมีสิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ^๗ โดยในการฟ้องหน่วยงานราชการนั้นผู้ฟ้องจะต้องได้รับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำในหน้าที่ของพนักงานของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น ซึ่งไม่ได้จำกัดแต่เฉพาะหน่วยงานอื่นเท่านั้น แต่ยังคงหมายความรวมถึงหน่วยงานทางทหารด้วย เช่นเดียวกับสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ทหารทุกคนย่อมมีสิทธิเหมือนประชาชนทั่วไปที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน^๘ ซึ่งทหารมีสิทธิแสดงความคิดเห็นไม่ว่าเรื่องดังกล่าวจะมีความเกี่ยวข้องกับผู้ใดหรือ

^๕ สิทธิหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ(ออนไลน์). สืบค้นจาก : <http://www.baanjomyut.com/library/freedom/page09.html>

[๒๘เมษายน ๒๕๖๐]

^๖ มาตรา ๔๐(๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^๗ มาตรา ๔๐(๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^๘ มาตรา ๓๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

หน่วยงานใดก็ตามที่การแสดงความคิดเห็นดังกล่าวไม่เป็นการทำให้ผู้หนึ่งผู้ใดหรือหน่วยงานใดได้รับความเสียหาย อำนาจประชาธิปไตยภายนอกองค์กร เป็นการที่ทหารใช้สิทธิและเสรีภาพ ในฐานะพลเมืองคนหนึ่งในประเทศ ที่ผู้บังคับบัญชาไม่อาจเข้ามาแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวได้ แต่ถึงกระนั้นในการใช้สิทธิและเสรีภาพบางประการอาจจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ภาพลักษณ์ขององค์กรทหารโดยรวม เนื่องจากการกระทำใดๆ ของผู้ที่มีอาชีพทหารนั้นถึงแม้จะเป็นการกระทำในฐานะพลเมืองทั่วไป แต่ประชาชนคนภายนอกมักจะมองว่าเป็นการกระทำของกลุ่มอาชีพเฉพาะในรูปแบบองค์กร ดังนั้นการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักประชาธิปไตยทหารจะต้องใช้ความระมัดระวังต่อการใช้สิทธิเสรีภาพกับการกระทำดังกล่าว ถึงจะมีสิทธิเสรีภาพที่สามารถจะกระทำได้ตามหลักประชาธิปไตยก็ตามแต่อาจจะเกิดความไม่เหมาะสมต่อภาพลักษณ์ขององค์กรหรือหน่วยงานและอาจส่งผลให้ทหารผู้นั้นได้รับโทษโดยตรงหรือทางอ้อมต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อองค์กรได้

ประชาธิปไตยกับกองทัพอากาศ

กองทัพอากาศเป็นหน่วยงานทางทหารที่แตกต่างจากกองทัพบกและกองทัพเรือ ซึ่งแตกต่างกันตรงที่กองทัพอากาศเป็นกองทัพที่ใช้กำลังทางอากาศที่มีความทันสมัยและมีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการป้องกันประเทศมากกว่ากองทัพบกและกองทัพเรือ แต่สำหรับการนำหลักการแห่งประชาธิปไตยมาใช้ในหน่วยงานนั้นโดยทั่วไปแล้วจะไม่มี ความแตกต่างจากเหล่าทัพอื่นๆ แต่สิ่งที่แตกต่างกันอาจจะเป็นรูปแบบและวิธีการใช้หลักประชาธิปไตยในหน่วยงาน

สำหรับการปฏิบัติภารกิจของกองทัพอากาศเป็นรูปแบบการใช้กำลังทางอากาศซึ่งผู้ปฏิบัติหรือนักบินจะทำการบินกับเครื่องบินเพื่อปฏิบัติภารกิจในการป้องกันประเทศ หากเป็นภารกิจสำคัญในการทำการบินแล้วผู้บังคับบัญชาอาจจะหารือกับผู้ปฏิบัติว่าในการดำเนินการปฏิบัติมีแนวความคิด การวางแผนอย่างไรโดยเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติมีความคิดเห็นจนถึงร่วมกันตัดสินใจในการปฏิบัติภารกิจ แต่ถ้าหากการพิจารณาวิธีการและรูปแบบในการปฏิบัติภารกิจไม่สามารถทำการตัดสินใจในเรื่องใดๆ ได้แล้วนั้นผู้บังคับบัญชาอาจเลือกความเห็นที่เป็นเสียงข้างมากในการตัดสินใจสำหรับวิธีการปฏิบัติในการกิจการวางแผนการบิน รูปแบบการบิน และการเลือกขั้นตอนปฏิบัติในการบินต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น อีกประการหนึ่งในการออกคำสั่งและข้อปฏิบัติต่างๆ ของผู้บังคับบัญชาในกองทัพอากาศ หากเป็นเรื่องสิทธิต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับภารกิจ แต่เป็นสิทธิประโยชน์ที่เป็นสวัสดิการของข้าราชการ ผู้บังคับบัญชาจะฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่ของข้าราชการในกองทัพอากาศว่าเห็นเป็นอย่างไรในเรื่องดังกล่าว และจะนำความเห็นของข้าราชการส่วนใหญ่ไปเป็นทางเลือกในการปฏิบัติและพิจารณา นอกจากนี้ผู้บังคับบัญชายังต้องนำหลักความเสมอภาคไปใช้กับข้าราชการของกองทัพอากาศทุกคน ไม่เลือกปฏิบัติว่าเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรหรือข้าราชการชั้นต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตรไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายต้องปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยในการออกคำสั่งต่างๆ ของผู้บังคับบัญชาในกองทัพอากาศจำต้องดำเนินการให้ถูกต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายระเบียบข้อบังคับต่างๆ เคารพต่อหลักกฎหมายและต้องไม่ทำการใดที่เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย

สิทธิประชาธิปไตยพื้นฐานของข้าราชการในกองทัพอากาศ ในการเลือกผู้แทนราษฎรนั้นเป็นอำนาจเฉพาะตัว ผู้บังคับบัญชาในกองทัพอากาศจะไม่สามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวแทรกแซงในเรื่องดังกล่าวได้ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาผู้บังคับบัญชาในกองทัพอากาศยังส่งเสริมโดยการประชาสัมพันธ์ให้ข้าราชการเข้าใจถึงการใช

สิทธิในการเลือกผู้แทน และหากข้าราชการคนใดมีความประสงค์จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กองทัพอากาศก็เปิดโอกาสในการลาออกเพื่อไปสมัครรับเลือกตั้ง ๓ ได้ และหากบุคคลดังกล่าวแพ้การเลือกตั้งก็ยังสามารถกลับเข้ามารับราชการต่อในตำแหน่งเดิมได้ เป็นการส่งเสริมสิทธิประชาธิปไตยพื้นฐานของข้าราชการในกองทัพอากาศ ประการต่อมาการใช้สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ กองทัพอากาศได้เปิดโอกาสให้ข้าราชการและบุคคลภายนอกมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้รับความเดือดร้อน อันเป็นการเคารพในหลักการแห่งประชาธิปไตยอีกด้วย

สำหรับเรื่องสิทธิเสรีภาพนั้นผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่สังกัดอยู่ในกองทัพอากาศมีสิทธิเสรีภาพทุกประการตามหลักประชาธิปไตย แต่ทั้งนี้จะต้องไม่มีเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่นและจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการซึ่งข้าราชการทหารทุกคนพึงปฏิบัติ

กองทัพอากาศเป็นกองทัพหนึ่งที่ได้นำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินการกิจการต่างๆ ในกองทัพและเคารพต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของข้าราชการในสังกัด โดยการนำไปใช้กับการปกครองบังคับบัญชา เพื่อให้การปกครองบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน หลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หลักกฎหมาย และยังเป็นการรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น การรับฟังเสียงส่วนใหญ่ เป็นต้นแต่อย่างไรก็ตามในบางสถานการณ์หลักประชาธิปไตยก็ไม่อาจนำมาใช้กับสังคมนทหารได้ไม่ว่าจะเป็นทหารบก ทหารเรือ หรือทหารอากาศ ถ้าหากประเทศชาติอยู่ในภัยสงครามการสู้รบ เพื่อให้ภารกิจในการป้องกันประเทศสามารถดำเนินการและประสบความสำเร็จได้ แต่จะมีวินัยทหารซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการกำกับดูแลทหารให้ปฏิบัติตามคำสั่งและอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บังคับทางทหารได้

ในเรื่องประชาธิปไตยในสังคมนทหารนั้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานทหารมีภารกิจหลักในการป้องกันประเทศ มีการใช้อาวุธในการรักษาอำนาจอธิปไตย การสั่งการให้ปฏิบัติภารกิจต่างๆ ของผู้บังคับบัญชา จำเป็นจะต้องสั่งการในรูปแบบคำสั่งที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะต้องปฏิบัติตามอย่างไม่อาจแสดงความคิดเห็นต่อคำสั่งดังกล่าวได้ ซึ่งเป็นการยากที่จะนำหลักประชาธิปไตยนำมาใช้ในสังคมนทหารในเรื่องดังกล่าว แต่ถึงกระนั้นก็ได้มิได้หมายความว่าไม่สามารถนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในสังคมนทหารได้เลยเสียทีเดียว แต่ยังคงสามารถนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในงานที่ไม่ใช่ภารกิจหลักในทางทหารได้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมภารกิจหลักให้สำเร็จ ลุล่วง ประกอบกับการปกครองบัญชาของผู้บังคับบัญชา จะยึดถือหลักธรรมาภิบาล และ หลักทศพิธราชธรรม อันสอดคล้องและส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยในสังคมนทหารขึ้นจริง รวมถึงการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการตัดสินใจของหัวหน้าภารกิจ การสอบถามความคิดเห็นและการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน การปกครองบังคับบัญชา การรับฟังผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องต่างๆ มีความเป็นกลางรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ความมีเหตุผล และสามารถชี้แจงได้ การพิจารณาบำเหน็จด้วยความเป็นธรรม การพิจารณาแต่งตั้งโยกย้าย และอื่นๆ นอกจากนั้นแล้วยังสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้สิทธิและเสรีภาพในด้านประชาธิปไตยภายนอกองค์กรภายใต้ขอบเขตความเหมาะสม คำนึงถึงภาพลักษณ์ขององค์กร โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย สนับสนุนให้มีการใช้สิทธิทางการเมือง สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ สิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานราชการเนื่องจากการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

ฉะนั้นการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในสังคมนทหารจำต้องกระทำให้สอดคล้องกับภารกิจและหน้าที่ในทางทหารซึ่งหากนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในสังคมนทหารจะต้องให้ไม่สูญเสียความสามารถในการป้องกันประเทศ ประกอบกับจะต้องคำนึงสิทธิเสรีภาพตามหลักประชาธิปไตยที่ไม่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทหารทุกคนที่จะต้องมี จึงจะเป็นการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรหรือหน่วยทหาร และไม่เป็นการลดทอนสิทธิเสรีภาพของผู้ที่เป็นทหารทุกคน

บรรณานุกรม

- ๑.หลักอำนาจอธิปไตย (ออนไลน์). สืบค้นจาก : <https://www.facebook.com/hi.thaksin/posts/๖๑๐๔๑๖๓๙๕๖๖๓๘๙๕> [๑๐เมษายน ๒๕๖๐]
๒. หลักธรรมาภิบาล(ออนไลน์). สืบค้นจาก : <http://www.pwo.co.th/download/doc/Principles%๒๐of%๒๐good%๒๐governance..pdf>[๑๐เมษายน ๒๕๖๐]
๓. สำนักงานกิจการยุติธรรม. “ทศพิธราชธรรม”. (ออนไลน์). สืบค้นจาก : http://www.oja.go.th/preview/detail.php?news_idx=๖๕๒ [๑๐เมษายน ๒๕๖๐]
- ๔.สิทธิหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ(ออนไลน์). สืบค้นจาก : <http://www.banjomyut.com/library/freedom/page09.html>[๒๘เมษายน ๒๕๖๐]
๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐